

בענין 'הפתיחות שבין הפרשיות'

ויחי יעקב (מוז, כח) רס"י: למה פרקה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולכס קל ישראל.

בספר 'קדשי יחזקאל' להגה"ק רבי יחזקאל מאוסטראווצא זצ"ל הי"ד מבאר, דהנה ענין הפתוחות שבין הפרשיות הוא להתבונן, וכדברי רש"י בפרשת ויקרא 'למה היו ההפסקות משמשות ליתן ריווח להתבונן', ועכשיו שיעקב אבינו נסתלק נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, ומביא מאביו גאון ישראל הגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל שמבאר ענין סתימת 'עינים ולב', דסתימת העין הוא שנסתם האור של העבר מה שעינו ראה, וסתימת הלב הוא על העתיד, כענין 'לבבו יגיד לו' היינו מה שיהיה בעתיד.

והנה כתיב "וטהרו וקדשו" (ויקרא טז, יט) ומפרש רש"י 'וטהרו' - ממה שעבר, ו'קדשו' לעתיד לבוא, נמצא דכשיש טהרה וקדושה יש המשכה בעבר ובעתיד. ולכן פרשה זו סתומה - מפני שכיון שנפטר יעקב אבינו נחסר להם הקדושה והטהרה לא היה בידם התבוננות של העבר והעתיד.

א. הרה"ק רבי יחזקאל מאוסטראווצא הי"ד, היה בנו של הגאון הקדוש רבי מאיר יחיאל ז"ע בעל מאיר עיני חכמים - הוא היה ברא כרעא דאבוה, והיה מפורסם כגאון וצדיק ונעקד"ה בתחילת חודש טבת תש"ג (לא ידוע יום המדויק, לאחרונה מביאים שנהרג בצום עשרה בטבת), והוציאו לאור מה שליטטו מחידושו בשם 'קדשי יחזקאל' (ונמצאים בסוף ספר מאיר עיני חכמים).

הגה"ק בעל אש דת זצ"ל מאזורוב הכירו שהיה גר בעיר סמוכה, והיה מספר שרבי יחזקאל לא נתברך בכשרונות מיוחדים, [ונפרט לעומת אביו שאמרו בשעתו שהוא מהג' מוחות הגדולים בעולם], אבל הירבה והפציר בתפילה בבכיות (-נאס געמאכט די קישענעס) שיאירו עיניו בתורה, והתייגע עצמו בתורה בהתמדה גדולה. ושמעתי שבעת אמר 'אהבה רבה' שמעו את בכיותיו בכל היכל ביהמ"ד. ואכן תפילתו עשתה רושם, ועלה ונתעלה בתורה עד שכמעט ולא ראו הבדל בינו לאביו זצ"ל.

ולפ"ז יובן למה 'שירת הים' נכתב כולו פתיחות, ואיתא בספרים משום דהיה הכל בפתיחת עינים, וכפי שאמרו חז"ל 'ראתה שפחה על הים מה שראה יחזקאל בנבואה', והטעם שלעומת השני סתימות שהיה להם במצרים, הרי זכו לקדושה וטהרה בעת קריעת ים סוף, "היתה יהודה לקדשו" - זו המשכת קדושה, ועל 'הים ראה ויננס' אמרו במדרש (שוח"ט) ראה ארונו של יוסף - שזה יסוד הטהרה, ולכן היה הכל פתוחות, שנפתחו עיניהם ולבם בשערי קדושה וטהרה אז.

בזה מבאר ג"כ מה דאי' ביו"ד (סי' ער"ה ס"ב) דשיעור פתיחה בתורה הוא שלש תיבות של שלש אותיות, נגד ג' פעמים אשר.

וב'אבודרהם' בסדר מעריב של שבת מביא מדרש שהוא נגד ג' פעמים 'אשר' דכתיב בפרשת ויכולו, כמו שלשה פעמים אשר בפסוק זאת חוקת התורה וגו', ולכאוף לא יובן השייכות בין ויכולו לפרה אדומה - והשייכות של שניהם לענין הפתוחות שבין הפרשיות.

אמנם לפי הנ"ל אתי שפיר, היות שהפתיחות הם ריווח להתבונן על העבר והעתיד, דהיינו טהרה מהעבר וקדושה על העתיד, ופרשת פרה אדומה שבא לטהר הטמאים מביא על האדם טהרה - ופרשת 'ויכולו' המדברת מקדושת השבת ממשיך קדושה, ומשני פרשיות אלו נעשים הפתוחות בתורה, דהיינו ההתבוננות בין פרשה לפרשה.

*

ויש להוסיף לזה בע"ה, שאכן לכך בעת נגמר השעבוד ביציאתם ממצרים, קיבלו שני מצוות 'קרבן פסח' ו'מילה' - שהם ג"כ רומזים להנ"ל, 'מילה' הוא הכרתת הערלה, היינו הטהרה מטומאה, ו'קרבן פסח' הוא תוספת קדושה, בהקרבה להשי"ת, אז התחילו עיניהם וליבם ליפתח, עד שהגיעו לקרי"ס.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו' (מז, כח) רש"י: למה פרקה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם וליצם של ישראל מלאת השעבוד שהתחילו לשעבדם וכו'.

הקשו במפרשים, על דברי רש"י 'שמנפטר יעקב אבינו התחילה השעבוד', דלכאוף הלא אז היו עדיין השבטים קיימים, והרי מבואר ברש"י להדיא (וארא ו, טז) 'שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד'.

עוד יש לדקדק בלשון רש"י 'נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד', מהו הכוונה שדווקא הלב והעינים נסתמו הלא עבדו עבודת פרך בכל גופם?

א] רבינו אליהו מזרחי זצ"ל מבאר בדרך פשט שאכן השעבוד עדיין לא התחיל אז כי אם אחרי שנסתלקו כל השבטים, אבל כבר התחילו המצריים לפתות את ישראל בפה רך, שילכו לעבוד עבורם ויקבלו שכרם וכו', ובני ישראל כבר הרגישו שמגיע עליהם שעבוד קשה, וזהו הכוונה 'התחילו לשעבדם' - שהיה כבר התחלה של שעבוד, ע"כ.

ולפ"ז מובן היטב מה שאמר רש"י 'נסתמו עיניהם וליבם של ישראל' - אע"פ שעדיין לא עבדו ב'גופם' עבודה קשה, אבל 'עיניהם וליבם' כבר היו במצוקה וחשכות, שבעיניהם ראו ובליבם הרגישו והבינו כבר את צרת השעבוד מרחוק.

*

ב] מרן ה"חתם סופר זצ"ל (דרשות, ח' טבת תקצ"ט בד"ה והנה) מבאר דברי רש"י, ומקדים דבריו בענין ההבדל בין הזמן בחיי יעקב אבינו להזמן שלאחרי פטירתו, שכל זמן שאחד השבטים היה חי עבדו בני ישראל את ה' ולא למדו ממעשי מצרים, והיו נחבאים אל הכלים שלא ייראו החוצה, אבל אחרי מיתת השבטים נתמלא הארץ מהם, וסובבו בראש כל חוצות ובכל בתי משתאות וכו' דכתיב (שמות א, ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא' - ורק אז 'ותמלא הארץ אותם'.

מ"מ אף בחיותם של השבטים היה הפרש גדול בין חיי יעקב לבין אחר מיתתו, שבזמן שיעקב עדיין היה קיים המשיך הוא את ליבם לעבודת השי"ת בשמחה כל ימי חייו, ואז עבדו השי"ת מנדבת לבם ולא בשיעבוד ועול כבוד. אבל אחרי מותו, אע"פ שכל זמן שאחד השבטים היה חי לא נתראו החוצה, אבל כל עבודתם היה בעל כרחם, על אפם ועל חמתם, כי התאוו תאוה להיות ככל הגויים, רק השבטים לא הניחו להם ונתנו עליהם עול מנהג אבותיהם הקדושים על צווארם כעול

וכמשא כבוד, והיו כמשעובדים ליוסף ולאחיו, ולכן משמת יעקב אבינו נסתמו עיניהם מפני צרות השעבוד, והכוונה - כיון שאז נעשה להם התורה והמצוות כעול כבוד, וממילא נגזר תיכף עליהם מלמעלה שיעבוד גלות, כדכתיב (כי תבוא כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" - וממשיך הכתוב (פסוק מח) - "ועבדת את אויביך", עכדה"ק.

והיינו כיון שאז נסתמו עיניהם וליבם של ישראל - בעבודת ה', דהיינו שעבדו את השי"ת בלא לב ונפש, ולפיכך 'התחילו לשעבדם' - כלומר שאז נגזר עליהם עול הגלות.

*

עוד מבואר שם ב"חתם סופר" (בדרשה הנ"ל, בתחילת דבריו) בענין זה, שקבלת עול תורה ומצוות, אין זה עול כבוד כי אם שמחה וחדוה, אשרינו מה טוב חלקנו, שלא שם חלקנו מן התועים והשוטים האלו יושבי בתי טרטיאות ואוכלים ושותים בחייהם, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.² וכיוצא בו מצינו בדבריו גם בפרשתנו (בד"ה וירא) מה שאמר החת"ס בשמחת הבר מצוה של בנו הגאון רבי שמעון זצ"ל (תקצ"ד) שבתוך דבריו אמר: שה'מצוה ראשונה' שבחור הבר מצוה מקיים הוא מצוות 'שמחה', וזאת מקיים הנער מיד בכניסתו לשנת י"ד בצאת הכוכבים, שהוא שש ושמח שזוכה לקבל עליו עול מצוות ה' עליו והשמחה הוא מ"ע דאורייתא, עיי"ש.

ונכון לעורר על כך, שרבים כשמדברים ממאמר זה של החתם סופר חושבים שהדבר שייך דייקא לבחור בר מצוה, אבל האמת הוא ששייך לכל איש ישראל בכל עת עד זקנה ושיבה, שזהו יסוד בעבודת ה', שהאדם יהיה שמח על שזוכה להימנות בין עבדי ה'.

ונכדו הגאון ה"חתם סופר" זצ"ל מעיד (בהקדמה 'בניות ברמה' לספרו 'חתם סופר' על מקנה וקנינים) על זקנינו ה"חתם סופר" זצ"ל: שבימי הסוכות רקד ושמח שמחה נפלאה בלקיחת ארבע מינים עד שכל מי שראהו ושמעו ברכתו התפעלו עד אין שיעור ונשפע עליהם אז רוח קדושה ותשוקה למצוות ה'.

ג. כדברים אלו בחת"ס על השמחה להיות יהודי העובד את ה' נגד הגויים המבלים ימיהם בכלום, "ויכל בהבל ימיהם ושנותם בבהלה", כתב הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע במכתבו הידוע שיהודי שאינו מתהלך בשמחה בעצם היותו יהודי הוא כפוי טובה להשי"ת, וסימן הוא שלא הבין אף פעם את משמעותה של הברכה 'שלא עשני גוי'.

(בימות החול) הם תחנונים הצריכים לכל יחיד ויחיד, ולכן מותר להיחיד להתפלל תפילות אלו (אף בשבת), אבל תפילת מוסף הם דברי שבח להקב"ה, ולכן תקנוה רק בציבור.

ובזה יש מבארים (עי' תפא"י שם) 'ברוב עם הדרת מלך' - דבר ששייך ל'הדרת מלך' הוא דייקא 'ברוב עם' - בציבור.

והנה לפי דברי החקל יצחק שיוסף הצדיק זכה לתקן תפילת מוסף, ולכאן' במה זכה הוא יותר משאר השבטי קה, אמנם בתרגום אונקלוס עה"כ כאן ותשב באיתן קשתו מוסיף 'על דקיים אורייתא בסתרא', דהיינו שעמד בנסיון בסתר, ולזה זכה להשכר של 'ותשב באיתן קשתו' - דתפילת מוסף הוא שכר על העמידה בנסיון.

והנה זה שקיים את התורה בסתר, הרי מובא ברמב"ם בהל'

יסודי התורה (פ"ה ה"ג, ויסוד הדברים במסכת סוטה דף לה): **"כל**

הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה, ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא

כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את

השם" עכ"ל"ק. והרי הם דיבורים נוראים, שיש לכל אחד

להתבונן בו, שבעשותו מצוה למען השי"ת בלי שום פניה, הרי

זוכה להמצוה הגדולה ביותר שהוא 'קידוש השם' והראשון

לזה היה יוסף הצדיק שקידש את השם בסתר.

והנה אי' בשו"ע הרב בסימן צ' **"תפילת הציבור אע"פ שהוא**

מצוה מדבריהם הוא גדולה ממצות עשה של תורה הואיל

ומקדשים בה את השם ברבים" וכו', נמצא שרק בתפילת

הציבור זוכים לקדש שם שמים.

השתא אתי שפיר, מידה כנגד מידה, דהשכר ליוסף הצדיק

שקידש את השם בסתר בעמדו בנסיון, היה ותשב באיתן

קשתו - שזכה לתקן תפילה שמקדשים בו את השם, אמנם

ג. אמנם הרש"ש מקשה, שהלא גם בתפילת מוסף מצינו דברי

תחנונים, שמתפללים 'יהי רצון מלפניך ה"א שתעלנו וכו' (ולכאן'

לא קשה כ"כ, כי בעיקרו ניתקן לתפילת שבח לעומת תפילות

האחרות שעיקרן בקשת צרכים) אך הרש"ש מבאר את שיטת

ראב"ע באופן אחר, שאכן כל השלש תפילות נגד תמידים תקנום

אבל אין מזכירין את התמידין בעת התפילה, אמנם שונה הוא

בתפילת מוסף שמזכירין את הקרבן מוסף בפירושו, והנה קרבן מוסף

הוא קרבן ציבור ואינו חובת יחיד, והיות שתפילה זו הוא ממש

דוגמת הקרבן, לכן אינו בא רק בציבור.

ד. והדבר אמור הן בסוד מרע והן בעשה טוב, כגון מי שיש לו על

לשונו דבר רכילות ולשון הרע לספר, ומתאפק, אך ורק לכבוד

השי"ת, ואף אחד לא יודע מזה, הרי זכה לקדש את השם, וכן בעשה

טוב, אם יושב בביתו ומתיישב ללמוד בלי שום רואה אך ורק לעשות

נחת רוח להשי"ת הרי קידש את השם.

בספר **"אביר הרועים"** (אות ק"ג) כותב על הגה"ק בעל **"אבני נזר"** זצ"ל שמאוד הזהיר את התלמידים שהלימוד גמרא לא יהיה בדרך ישנים (-שלאפעדיג) אלא עם רצון והתלהבות חיות רשפי אש. וכותב שם מה ששמע מפיו הק' שאמר **שכל הדחקות והצרות שיש לישראל בכל העולם רח"ל הוא בשביל שלומדים גמרא כאדם שרוצה לישן (-שלופעדיג), ואם היו העולם מצייתין לו ולמדו גמרא עם חיות היה 'הוא ערב בדבר' שלא יחסר לשום ישראל פרנסה וכל טוב, ע"כ.**

כן אמרו על ה"חפץ חיים" זצ"ל שדרכו היה לעלות בכל ערב לעליית ביתו לערוך חשבון הנפש, ובשנה האחרונה כבר היה קשה לו לעלות לשם, ולכן היה מחשב חשבונו של עולם ביושבו בביתו וממילא היה אפשר לשמוע מה שהוא אומר, וסיפרו תלמידיו, שעיקר הדברים שפירט אז היה על העבודת ה' שלא היה בשמחה כראוי, (ומסתמא היה זה איזה ענין דקה מן הדקה).

בענין 'יוסף תיקן תפילת מוסף'

ותשב באיתן קשתו (מוז, כח).

הרה"ק מהרי"א מספינקא זי"ע כותב בספה"ק **'חקל יצחק'**

את דברי האר"י הק' בכוונת מוסף דשבת, דמוסף הוא בחי'

יוסף דהיו"ד דיוסף בחילוף א"ת ב"ש הוא מ' - א"כ הוא

אותיות מוס"ף.

והנה האבות נקראים איתני"ם (עי' ר"ה יא. איתני העולם)

'וקשתו' רומז לתפילה ככתוב לעיל "בחרבי ובקשתי" עיי"ש

ברש"י. ולפי זה המכוון הוא 'ותשב באיתן - קשתו', קשתו

זהו תפילתו של יוסף - והיינו תפילת מוסף - נקבעה בין

תפילות האיתני"ם. עיי"ש באורך.

*

ונראה להוסיף בע"ה לפי דרכו, דהנה מצינו דעת רבי אלעזר

בן עזריה לגבי תפילת מוסף (במשנה במס' ברכות ל.) "אין תפילת

המוסף אלא בחבר עיר" (-לא תקנוהו אלא בציבור אבל לא ביחיד,

רש"י), ועיין בצל"ח שם שלפי שיטה זו אין היחיד רשאי

להתפלל תפילת מוסף והוה ברכה לבטלה (אך אנו פוסקין

כחכמים שיחיד שפיר יכול להתפלל מוסף)

והנה **רבינו יונה** ועוד ראשונים תמהים על דברי ראב"ע, מה

נשתנה תפילת מוסף - משאר תפילות - שאין היחיד רשאי

להתפלל אותה. וכתב ה'רבינו יונה' דשחרית מנחה ומעריב

כדי להראות שמה שלא אכל עד עכשיו הי' רק עבור מצוות השי"ת ע"ש"ה.

והנה יוסף הצדיק במה שכיבד אותם הרי היה כוונתו לקיים מצוות כיבוד אב (כמובא ברש"י), ולכן אחר פטירתו לא כבדם - כדי להראות שעד עתה עשה זאת בשביל מצוות כיבוד אב - אבל לאחר זמן בודאי כיבד אותם כבראשונה!

והאחים לא הבינו כוונתו, רק חשבו שפסקה אהבתו אליהם, ולכן אח"כ כשהאחים באו לפניו כתיב 'ויבך יוסף בדברם אליו' והוא ע"ד שאמרו חז"ל (יומא יח) לגבי השבעת הכהן גדול לסני יום הכיפורים 'הוא פורש ובוכה והם פורשים ובוכים' - הוא בוכה על שחושדין אותו וכו', וכן ג"כ בכה יוסף בשביל שחשדו אותו, כי באמת מחשבתו היתה לטובה.

ה. ודבר זה הוא אחד משלשה הדוגמאות ממנהגי הגר"א שמביא בספר 'מעשה רב' (הלכות פסח אות קפה), וז"ל שם: 'ובמוצאי יום טוב היה משתדל לטעום חמין; וכן חדש באורתא נגהי תמניסר; והיה נמנע לאכול אחר הפסח מצה שיוצאים בה ידי חובתו בפסח - וכל זה להכירא לעשיית המצוה שאין עושין אותה להנאה אלא מפני גזירת הבורא יתעלה שמו'

ו. וכע"ז מצינו בהלכות ראש השנה (סי' תקפ"ה) שנהגו לתקוע בשופר בחודש אלול, ובערב ר"ה אין תוקעין, וכתב ה'לבוש' הטעם לזה בכדי להפסיק בין תקיעות של חודש אלול שהוא מנהג לתקיעות דאורייתא של ר"ה.

ודבר זה א"ש בהנהגת יוסף, שעד עתה כיבדם בתור מצות עשה דאורייתא של כיבוד אב, ועכשיו הפסיק ביום אחד ואח"כ המשיך לכבדם כמו אחים וכדו'.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' קלונימוס יהודה ב"ר יוסף יהושע ז"ל

וזו' מרת פיגא צפורה בת ר' חיים דוד ע"ה

נלב"ע י"ד טבת תשע"ג

ת.נ.ג. צ.ב.ה.

הונצחו ע"י בנם

הרה"ח ברוך צבי רוזנר הי"ו

לונדון

לקבל הגליון או לנדב ניתן לפנות למערכת: bhagan111@gmail.com

להארות והוספות: 054-8449360

© כל הזכויות שמורות להמו"ל

לשמיעת השיעורים במספר מיוחד של 'קול הלשון': 03/6171185

לדברי השו"ע הרב הרי קידוש השם בתפילה הוא רק 'ברבים', ובזה יובן שיטת ראב"ע, שהיות שכל התפילה הוא כשכר על קידוש השם, הרי צריכה להיות רק ברבים, בכדי שיתקדש שם שמים.

ועליו נאמר מאמז"ל (אבות ד) "כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי" - ומידה טובה מרובה, דכל המקדש שם שמים בסתר (-כיוסף הצדיק) נפרעין ממנו בגלוי (שזכה לקדש שם שמים בתפילת מוסף בציבור).
ואף לפי הנ"ל יש לומר בדעת החכמים דהם ס"ל דאחר שתקנוה השווה לשאר התפילות שגם יחיד יכול להתפלל אותה.

*

עוד יש להוסיף בזה, דהנה השווה בזה מעלת יוסף הצדיק להאבות הק' שתוקנה תפילה על שמו, אמנם לכא' יש מעלה נוספת להאבות, ששם מוזכר בכל תפילה ותפילה, שמתחילים ברכת האבות 'אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב' משא"כ שם יוסף לא מוזכר.

אמנם מובא בספר 'ליקוטי יהודה' מה שאמר **האמרי אמת: 'ושמעתי מאבי השפת אמת ז"ל** שאמר שבשמונה עשרה אומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ואלקי יעקב - הו' רומז ליוסף על דרך דאיתא פסחים (ה:). ו' מוסיף על ענין ראשון, והוא יוסף הצדיק שנמשך אחר האבות' (ואות ו' רומז ליוסף כדא"י בזוה"ק, ו' רומז למידה הששית וכו')

לפ"ז נמצא שבשניהם הוא שווה להאבות הק', הן שזכה לתקן תפילה והן ששמו מוזכר בברכת האבות.

בענין 'רווח בין מצוה דאורייתא לדרבנן'

"ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף" רש"י: מהו ויראו, הכירו במיתתו אלל יוסף שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו ומשמת יעקב לא קרבן.

והנה יש להבין הלא בוודאי לא נטר עליהם שום שנאה ונקימה, א"כ למה אכן לא כיבדם כבראשונה!?

בספה"ק "אך פרי תבואה" להרה"ק מליסקא זי"ע מיישב ע"ד המבואר בס' **חיי אדם** (הל' פסח סי' קלא) בשם הגר"א, שאם האדם עושה מצוה צריך להראות שעושה זאת בעבור המצוה, ולכן לאחר העומר צוה לאכל תיכף מתבואה החדשה